

ОБМАЊИВАЊЕ У РАТУ

Обмањивање, а тиме и изненађивање непријатеља, одувек се сматрало саставним делом вештине ратовања. Историја потврђује да су обману примењивале многе војсковође, али ипак је мали број оних за које се може рећи да су у томе постали мајстори. Јер, обманути опрезног непријатеља није нимало лако ни једноставно. То захтева не само интелигенцију, смелост, сналажљивост, машту и свестрано познавање војне науке и ратне вештине, већ и добро познавање непријатеља, његове доктрине и намера. Обманом се служе обе стране — и слабија и јача. Јача — да што лакше и са мање губитака постигне победу, а слабија — да надокнади недостатак снага и средстава.

Да би се обмана могла остварити нужно је да се замисли, планови и припреме о претстојећем дејству чувају у најстрожој тајности, јер се непријатељ може утолико лакше обманути уколико мање очекује противничку одлуку-акцију. Тако је, на пример, Ајзенхауер приликом припрема за инвазију у Нормандији — да би спречио да нацисти сазнају за место и време искрцавања — наредио да се прекине саобраћај између Велике Британије и Ирске, пошто је ова последња одржавала дипломатске односе са Немачком. Он је ограничио и привилегије страних дипломата акредитованих у Лондону, а њихову преписку строго цензурисао. Уједно је забранио посеђивање енглеских обалских области где се вршила концентрација трупа и употребу прекоокеанског телефонског, телеграфског и радио-саобраћаја. Пошта свих инвазионих снага била је подвргнута строгој цензури.¹⁾

Поучне су и мере безбедности које су Немци предузели да би очували у тајности припреме за своју тзв. „Арденску противофанзиву“ зими 1944/45 г. По наводима генерала Бредлија „од свих команданата који су били упознати са офанзивом тражене су посебне гаранције, док је радио-саобраћај по питањима која су се односила на операције био забрањен. Даље, било је наређено да службену преписку могу носити само поверљиви курири, а сваком оном који је био упознат са офанзивом било је забрањено летеће западно од Рајне. Трупе предвиђене за офанзиву имале су да буду приведене у рејоне прикупљања тек у последњем моменту, и то ноћу. У међувремену,

¹⁾ Генерал Ајзенхауер, *Од инвазије до победе*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1953. стр. 42—43.

сви војници који нису били немачке народности били су удаљени са фронта“.²⁾

Ако се нека акција не припрема и не одржава у тајности, нема ни говора о томе да ће се непријатељ обманути и изненадити. У Првом светском рату, на пример, Французима се тешко осветило што су и операциски план „Априлске офанзиве“ у пролеће 1917 године и све припреме били свестрано размотрени не само у штабовима, већ се о њима јавно говорило и отворено писало и у француској штампи. Због тога није чудо што је немачка Врховна команда правовремено повукла своје трупе тако да су Французи ударили „у празно“ и претрпели неуспех.³⁾

Обе зараћене стране теже да свим расположивим средствима одрже у тајности припреме за претстојећу акцију не само у односу на непријатеља, већ и на сопствене трупе. Планови се разрађују у штабовима, сва извиђања врше старешине, те је тајност у приличној мери осигурана.

Понекад, пак, може бити корисно ако је што мање људи упућено у оно што се припрема. Тако су Енглези пред битку код Камбреа, у којој су први пут масовно употребили тенкове, намеравану офанзиву чували у тајности тако да су за њу знали, сем генерала Хега, само још три или четири човека. Чак је француски врховни командант сазнао за напад тек уочи његовог извршења.⁴⁾

У циљу обмане непријатељских агената о намераваној офанзиви у лето 1916 године Брусилов је продужио да војнике и официре пушта на отсуство, и тек им је последње недеље пре напада то ускратио. Али, одлука о томе није објављена путем наредбе, како је дотада чињено, већ су отсуства просто укинута без икаквог објашњења. Са својим плановима Брусилов је упознао само команданте армија, а то се показало врло корисним: припремана обмана и изнећање у офанзиви потпуно су остварени.

У делатности за обмањивање, које су познате као контраобавештајне мере, спадају: дезинформације, демонстративни напади и диверзије, лажна средства и лажни радови, као и разноврсна лукавства. Све те делатности имају за циљ да се непријатељу пружи лажна слика сопствене ситуације или сопствених могућности да би се тиме навео да реагује на унапред одређени начин. Колику су важност у Другом светском рату Немци придавали обмани види се и из тога што су 1942 године у Генералштабу формирали отсек „за заваривање и обмањивање непријатеља.“⁵⁾

Дезинформације, односно лажни подаци и вести вешто достављени непријатељу имају за циљ да га увере у постојање извесних

²⁾ О. Бредли, *Успомене једног војника*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1954, стр. 621 — 622.

³⁾ А. Таленски, *Први светски рат*, Библиотека Војног гласника, Београд, 1948.

⁴⁾ О. Дрожин, *Сувоzemне крстарице*, Београд, 1947, стр. 51.

⁵⁾ Р. Р. Глас — Ф. Дејвидсон, *Обавештајна служба служи командантима*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1955, стр. 111.

околности којих у стварности нема. Тако је, на пример, Монтгомери пред битку код Ел Аламејна, поред осталог, у Лондону намерно протурисао глас да ће енглеска офанзива у Либији почети око 5 новембра, и то на јужном сектору фронта. Немачки агенти су доставили ту вест у Берлин и Ромел је насео. Уствари офанзива је почела 14 дана раније и на северном сектору фронта.⁶⁾

Ратна искуства показују да је корисно непријатељу подметнути лажне, добро смишљене планове, радиодепеше, заповести и друга борбена документа тако да створе утисак да су стварни и случајно откривени. На тај начин непријатељ ће бити обманут, а мере које ће предузети биће нецелисходне. У Првом светском рату, на пример, енглески адмирал Бити успео је да помоћу лажних радиодепеша обмане немачки Адмиралитет о стационарању британске ратне флоте. На основу таквих података Немци су својим бродовима наредили да исплове на отворено море, не знајући све до битке код Јитланда где се енглеска ратна флота заиста налази.

И лажном застрававајућом пропагандом може се у неким случајевима обманути непријатељ. Тако је лажна пропаганда нациста при крају Другог светског рата о припремању „Редута у Алпима“ за давање последњег отпора била вешто припремљена обмана. Али тек када су операције биле завршене, Савезници су сазнали да „Редут“ није постојао. Међутим, по немачкој пропаганди он је био таквих размера да је, по речима самог Ајзенхауера, право чудо како су Савезници могли да верују у његово постојање и да о томе воде рачуна у плановима операција.

Врхунац вештине обмањивања састоји се у томе да се код непријатеља створи такво уверење да он, и поред тога што на било који начин сазна праве противничке намере и планове, остане у чврстом убеђењу да су они лажни.

Историја је богата примерима погрешних убеђења и самообмане. Тако је Стаљин, у пролеће 1941 године, и поред благовременог упозорења од стране Черчила,⁷⁾ био, изгледа, убеђења да Хитлер неће напасти Совјетски Савез. Познато је и ово: „Мисао која је у мозговима команданата Хаваја надвладала све остале било је веровање и убеђење да Перл Харбур неће бити нападнут...“⁸⁾

И демонстративним нападима непријатељ се може обманути и довести у такву ситуацију да не очекује дејства на другим деловима фронта. Тако су Немци снажним противнападима на реци Реру,

⁶⁾ »The Highest Strategic Bluff in the Second World War«, British Sigest.

⁷⁾ О концентрацијама немачких снага према Русији, Черчил је 3 априла упутио Стаљину следећу поруку: „Примио сам од пружаног агента обавештење, којем можемо поклонити веру, да су Немци у доба кад су мислили да држе Југославију у мрежи, тј. након 20 марта, започели с пребацавањем три до пет оклопних дивизија из Румуније у јужну Пољску. Чим су сазнали без сумње за српску револуцију обуставили су тај покрет. Ваша Екселенција ће знати оценити значај тих чињеница“. (Богдан Кризман, Други светски рат у мемоарима Винстона Черчила, Загреб, 1952, стр. 162—163.)

⁸⁾ Р. Р. Глас — Ф. Дејвидсон, Обавештајна служба служи командантима, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1955, стр. 5.

почетком децембра 1944, успели да код савезничке команде створе уверење да о некој офанзиви на другом делу фронта нема ни помена. Међутим, ускоро је уследила снажна немачка Арденска противофанзија на фронту јужно од реке Рера. Ево и једног примера из акције авијације: приликом инвазије у Нормандији савезничко бомбардовање из ваздуха било је изведено тако да је Немцима изгледало као да се врше припреме за искрцавање у области Па де Калеа. Да би се Немци одржали у том уверењу, бомбардоване су и рампе за лансирање V-1 које су се налазиле у области Калеа. Па и напади савезничког ваздухопловства, пред сам дан искрцавања, на важне тачке у непосредној близини инвазионе зоне били су изведени тако да Немци нису били у стању да наслуте места предвиђена за искрцавање.

Да демонстративни напади у виду диверзије могу понекад да буду врло корисни, макар били изведени и малим снагама, доказ је искрцавање једног пука енглеске морнаричке пешадије у Остенду у почетку Првог светског рата. Наглом немачком повлачењу са Марне донекле је допринела и та енглеска диверзија која је, према њиховим оценама, угрозила комуникације и позадину кајзерових армија у Француској.

Значајно место у обманивању непријатеља, нарочито при форсирању река и извођењу поморских десантних операција, заузимају привидне концентрације сопствених снага и средстава (правих и лажних). Њима се може непријатељева пажња привући на отсеке фронта на којима се неће вршити форсирање или десант и навести да погрешно распореди своје снаге и употреби своје резерве. Енглези су, на пример, у Првом светском рату, припремајући пробој јако утврђеног фронта у рејону града Камбреа — поред ширења лажних вести, промене назива штаба тенковског корпуса, прикривеног прикупљања људства, тенкова, артиљерије и друге ратне технике — далеко северније (у близини Араса) вршили „концентрацију“ свога тенковског корпуса. На једну малу станицу у близини фронта свако вече, скоро читави месец дана стизао је воз са тенковима. Није било тешко закључити да се у оближњој шуми концентрише велики број тенкова и да се очигледно припрема нека офанзива. Пет дана пре напада код Камбреа, на шуму у којој су били „концентрисани“ тенкови, изненада се сручила страховита немачка артиљериска ватра. Немци су били убеђени да су уништили велики број тенкова. Уствари, у поменутој шуми није било ниједног тенка.⁹⁾

У Другом светском рату, приликом инвазије у Нормандији, привидном већом концентрацијом савезничких десантних трупа и инвазионих бродова на источној и југоисточној обали Енглеске створено је код Немаца уверење да је искрцавање у Нормандији само маневар за одвођење њихове пажње.

Занимљив је и пример успешне обмане коју је у Другом светском рату остварила 9 америчка армија лажном припремом приликом

⁹⁾ О. Дрожин, *Сувоземне крстарице*, Београд, 1947, стр. 52—55.

форсирања реке Рајне. Да би обманули Немце у погледу места форсирања, Американци су на отсеку стварног форсирања (у рејону вароши Рајнберга) вршили припреме у највећој тајности, док су при месту лажног форсирања (код Уирдингена) подизали лажна складишта, израђивали лажне путеве и данима превлачили лажни материјал. Обмана је била тако убедљива да су Немци још читаву недељу дана после извршеног форсирања код Рајнберга очекивали главни прелаз код Уирдингена и према њему држали своје резерве.

Лажна средства и лажни радови имају за циљ да непријатеља обману у погледу јачине, места и распореда сопствених снага и технике, као и у погледу сопствених намера. Помоћу неких 15.000 макета коња, израђених од крпа и сламе, енглески генерал Аленби је за време битке код Армагедона (у Палестини) 1918 године обмануо Турке. Лажна средства за обмањивање непријатеља широко су примењивана и у Другом светском рату. Монтгомери је, например, пред битку код Ел Аламејна наредио да се изради на стотине лажних тенкова и на хиљаде лажних камиона. Помоћу њих он је успео да обмане непријатеља у погледу места концентрације својих оклопних снага, а самим тим и у погледу правца наношења главног удара.

У тзв. „Курској избочини“ Руси су, израдом лажних положаја са мноштвом лажних фортификациских објеката (ровова, артиљеријских положаја, осматрачница и др.), као и великим бројем лажних тенкова и авиона, навели Немце на погрешне закључке о распореду и јачини сопствених снага и „одвукли“ ватру њихове артиљерије и авијације са својих стварних положаја.

Рушење мостова на Неретви у Четвртој непријатељској офанзиви, које је извршено по наређењу Врховног штаба у циљу да се непријатељ обмане о правцу даљег наступања снага Главне оперативне групе, претставља јединствен начин обмане у ратној историји. Прелаз је извршен на импровизованом пешачком мосту код Јабланице, подигнутом поред порушеног железничког, тако да на Неретви, како је рекао Лер, није остало „ни плена ни заробљених, ни мртвих“.¹⁰

При обмањивању треба трагати за новим идејама, тј. не смеју се понављати старе — познате мере, начини и поступци, јер непријатељ може да их брзо и лако прозре и предузме противмере за њихово успешно паралисање. Заправо, ако се жели да се непријатељ заиста обмане, а самим тим и изненади, треба примењивати неубичајене

¹⁰⁾ Енциклопедија Југославије, II део, 1956, Београд, стр. 590.

мере и непредвиђене поступке. То је најбољи пут којим се могу постићи крупни резултати. Тако је у Првом светском рату, у лето 1916 године, генерал Брусилов применио нов начин пробоја аустро-немачког утврђеног позициског фронта. Дотада је пробој позициског фронта вршен на релативно уском отсеку, при чему је увек постојала могућност да непријатељ правовремено привуче своје резерве, као и део снага са ненападнутих делова фронта, и да тако локализује пробој. Брусилов је одбацио дотадашњи шаблон и одлучио да пробој непријатељског фронта изврши једновременим нападом на више отсека, односно на неколико одвојених операциских праваца. На тај начин он је успео да у највећем степену изненади непријатеља. Фронт је био пробијен на неколико места и на великој ширини и дубини. Крајњи резултат: око 750.000 погинулих, рањених и заробљених аустро-немачких војника и официра.

И неочекиваним — новим поступцима у одбрани може се непријатељ не само обманути већ и сломити његов напад. Тако је у Првом светском рату, почетком јула 1918 године француска Врховна команда неколико дана пре немачке офанзиве у Шампањи скривено преbacила своје трупе са првог одбранбеног положаја на међуположај. Тим неуобичајеним поступком — „измицањем“¹¹⁾ — Французи су обманули непријатеља тако да је немачка артиљерија извршила артприпрему „у празно“.

У офанзивним борбеним дејствима обмањивање се, углавном, своди на то да се непријатељ доведе у заблуду у погледу груписања снага и времена почетка дејства. А то се, може постићи и предузимањем збуњујућих маневара.

Обмањивање непријатеља маневром може се постићи и на овај начин: створити надмоћност снага на правцу где се установи да је непријатељ најслабији, па ту предузети напад. Кад се бранилац потисне, онда се на том отсеку, на видном месту остављају слабији делови, а остале се снаге пребацују на други правац. Тако се непријатељ узнемирава, обмањује и растреса. Овај начин обмане применили су

¹¹⁾ Тактика „измицања“ у циљу обмане непријатеља није нова. Њу су примењивали још Монголи приликом својих похода у Европу. У бици код Лигница са средњеевропским витезима (21 маја 1241 године) они су применили свој омиљени начин обмане који се састојао у лажном бекству са бојишта. У једном моменту витези, опијени победом, пошли су у потеру за лаком монголском коњицом, која се испред мочвара реке Кацбаха растурила лево и десно — изгубила са бојишта. Али, када су витези у залету улетели у мочваре, изненада су их Монголи напали с крила и с леђа и уништили их до последњег.

Немци при покушају форсирања Лима, почетком јула 1944 године, код Бијелог Поља, у борби с нашим јединицама.¹²⁾

Маневар преко земљишта, за које непријатељ сматра да је тешко или уопште непроходно, такође доводи до изненађења непријатеља. У Народноослободилачком рату десио се занимљив покушај коришћења таквог земљишта. Занемаривање северозападног дела обруча — Вучева — у Петој непријатељској офанзиви од стране Немаца, може се објаснити обманом. „Изгледа да су Немци хтели, бар у почетку, да наше снаге навуку на овај тежак терен у уверењу да ће затим на време затворити све прилазе и ту нас уништити“.¹³⁾

Обмањивању треба тежити и у условима примене термонуклеарног оружја у савременом рату, јер привидне — лажне акције и мере у циљу заваривања непријатеља могу бити од велике користи. За обмањивање треба искористити све могуће начине и средства — контраобавештајну делатност, демонстративне акције, привидне концентрације, лажне радове и лажна средства, промене борбених поступака и збуњујуће покрете (маневре), као и тешко проходно земљиште. У свакој ситуацији треба проналазити посебна средства, начине и поступке који ће, уз предузимање претходних мера, довести до што потпуније обмане непријатеља, а самим тим и до што потпунијег изненађења и победе.

Не треба губити из вида да евентуална употреба нуклеарног оружја у одређеном рату пружа велике могућности за обмањивање. Али, и у таквим условима дејства, умешне, смеле и сналажљиве старешине моћи ће да задрже слободу акције и да непријатељу наметну своју вољу, а самим тим и да у великој мери утичу на развој борбених дејстава — операција у своју корист.

¹²⁾ Нико Јовићевић, *Од Пете офанзиве до слободе*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1955, стр. 409—410.

¹³⁾ Нико Јовићевић, *Од Пете офанзиве до слободе*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1955, стр. 334.